

Хомченко О. В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Шапенко Л. О., асистент

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КОСМОНАВТІВ

Договором ООН про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи місяць та інші космічні тіла, укладеного 1967 р., визначено, що космічний простір не підлягає національному присвоєнню. Проте, держава, в реєстр якої внесено об'єкт, запущений в космічний простір, зберігає юрисдикцію і контроль над цим об'єктом та над його екіпажем під час знаходження їх в космічному просторі [1]. Тобто, за державою зберігається право власності на такий об'єкт та всі його складові частини як під час перебування в космосі, так і після повернення на Землю. Також держава несе відповідальність за своїх громадян в космосі. Тож досить актуальним питанням залишається визначення правового статусу осіб, які здійснюють космічний політ та перебувають в космосі.

Незважаючи на те, що космічна діяльність регламентована міжнародними договорами ще з 60-70-х рр. ХХ ст., на сьогодні чіткого визначення поняття «космонавт» не має ні в одному законі держав світу. Слід зауважити, що в основних договорах ООН з космічного права (Договір про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи місяць та інші космічні тіла; Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах; Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду об'єктам космосу; Договори про діяльність держав при використанні космічного простору) використовується значна кількість термінів, що визначають осіб, які знаходяться в космосі. Найбільш вживаними є терміни «космонавт» та «астронавт», які використовуються паралельно та мають майже ідентичне значення. Також в різних міжнародних актах можна знайти й інші терміни, якими визначаються особи, що здійснюють та забезпечують космічні польоти: «персонал», «екіпаж», «представник», «особа на борту космічного об'єкта», «особа, що знаходиться на Місяці», «посланець людства в космосі» [2, с. 217]. Використання різних термінів полягає не у виокремленні різних категорій осіб, що перебувають в космосі. Вони вживаються в різних контекстах щодо одних і тих же осіб. Це підтверджується тим, що міжнародне право закріплює однаковий правовий статус космонавтів (астронавтів) за всіма особами, які здійснюють космічний політ [2, с. 217-218].

Головним документом, що регулює правовий статус космонавтів (їхні

права та обов'язки) є Кодекс космонавтів, розробка якого була здійснена на основі Міжурядової угоди з міжнародної космічної станції від 29.09.1998 р. Кодекс містить такі визначення як «керівник польоту» та «член екіпажу», встановлює права та обов'язки членів екіпажу та командира. Зміст Кодексу складають польотні та дисциплінарні правила, його положеннями врегульовано відносини фізичних осіб-космонавтів. В цілому Кодекс є зводом правил поведінки, що застосовуються до всіх членів екіпажу космічного судна [3, с. 420].

Узагальнюючи положення вищеназваних міжнародних актів, можна виділити наступні права і обов'язки космонавтів: під час польоту і в післяпольотний час всі члени екіпажу повинні виконувати накази свого командира, медичні рекомендації, а також Інструкції поточного польоту. Необхідно також слідкувати за правильністю роботи всього обладнання, до якого космонавти мають доступ. Космонавтам заборонено використовувати своє службове становище в особистих цілях. Члени екіпажу повинні дотримуватися такої лінії поведінки, що забезпечує поміж всіма членами команди гармонійні та злагоджені відносини і відповідний рівень довіри та поваги, враховуючи можливі культурні та національні особливості учасників. Також космонавтам заборонено діяти таким чином, що може негативно відобразитися на репутації будь-якої країни-партнера, яка співпрацює з космічним центром. Слід зазначити, що на членів екіпажу в разі порушення порядку серед екіпажу під час передпольотної підготовки, польоту та післяпольотної діяльності поширюються дисциплінарні правила. Ці правила мають адміністративний характер і призначені для розгляду випадків порушення Кодексу космонавтів.

Розглядаючи питання правового статусу космонавтів, необхідно звернути увагу на положення Угоди про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір, оскільки після її укладення, на держави покладається обов'язок надання допомоги космонавтам в разі виникнення аварії. Зокрема, ст. 2 Угоди визначає, що у випадку приземлення космічного корабля внаслідок аварії на території будь-якої держави, вона приймає негайні заходи щодо надання допомоги; інформує владу держави, що запустив космічний об'єкт, генерального секретаря ООН; у ст. 3 закріплено, що в разі вимушеного приземлення космічного корабля у відкритому морі або на території, яка не знаходиться під суверенітетом якоїсь держави, йому надають допомогу держави, які в змозі це зробити; вони також інформують державу-власницю космічного об'єкту і Генерального секретаря ООН; ст. 4 містить положення згідно з якими держава, на території якого опиниться космічний корабель, негайно повертає його і екіпаж державі, якій цей корабель належить [4].

Таким чином, варто зазначити, що правовий статус космонавтів поки

що чітко не визначений. Також в нормативно-правових актах не має єдиного визначення поняття «космонавт» та інших осіб, що здійснюють космічний політ. Проте перші спроби переходу до єдиних стандартів вже є, про що свідчать прийняті більшістю космічних держав міжнародні конвенції та угоди.

Література

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27.01.1967 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_480

2. Малишева Н. Правове регулювання на ринку космічних послуг / Н. Малишева // Питання міжнародного права. – 2010. – Вип. 3 (62). – С. 216-231.

3. Жилкова А. А. Роль і місце кодексу космонавтів у регулюванні правового статусу міжнародної космічної станції / А. А. Жилкова // Політ. Сучасні проблеми науки: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конфер. молодих учених та студентів (Київ, 4-5 квітня 2012 р.). – К.: НАУ, 2012. – 468 с.

4. Угода про рятування космонавтів, повернення космонавтів і повернення об'єктів, запущених у космічний простір від 22.04.1968 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_483

УДК 656.7.08+614.8

Цибульська Т. П., студентка,
Навчально-науковий Аерокосмічний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Зуєва В. О., к.п.н., доцент

РАЙОНИ ПОЛЬОТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ШЛЯХИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Бурхливий розвиток авіатранспорту та збільшення кількості авіаперевезень, а також поява нових трас та маршрутів, спричинює збільшення пропускну здатності, у ході чого збільшується навантаження на авіадиспетчера. У зв'язку з цим виникає необхідність у перегляді існуючої структури повітряного простору та її вдосконалення. Тому повітряний простір повинен бути структурований так, щоб забезпечувалася необхідна гнучкість та ефективність його використання з урахуванням потреб користувачів повітряного простору.

Слід зазначити, що район польотної інформації являє собою частину повітряного простору, у межах якої забезпечується польотно-інформаційне обслуговування та аварійне обслуговування. Класифікація повітряного простору розробляється державами на основі Рекомендованої